

Autor: Ian B. Warren

V důsledku katastrofální porážky Německa a jeho spojenců ve 2. světové válce se dostala vyčerpaná Evropa pod vládu Spojenců – především Spojených států a sovětského Ruska. Pochopitelně všechny společensko-politické systémy poražených států – obzvláště Hitlerova Třetí říše – byly kompletně zdiskreditovány.

Tyto události rovněž zdiskreditovaly konzervativní intelektuální tradici, která do jisté míry zapříčinila vzestup nacionálního socialismu a umožnila Hitlerovi příchod k moci v roce 1933. V intelektuálním klimatu, který převažoval po roce 1945, byly konzervativní názory většinou ostouzeny a potlačovány jako „reakční“ nebo „fašistické“ a snahy bránit nebo znovuoživotit starobylou evropskou konzervativní intelektuální tradici čelily obrovskému odporu.

Ti, kdo vzdorovali převládajícímu „duchu doby“ a zastávali názor, že skutečné „pravicové“ tradici musí být přiznáno patřičně důležité místo intelektuálním a politickým životě Evropy, riskovali obvinění ze snah o „rehabilitaci“ nebo „očistění“ nacismu. Obzvláště Němci byli snadným cílem těchto obvinění, které bylo téměř nemožné vyvrátit.

Jedním z nejprominentnějších spisovatelů v německy mluvících zemích Evropy, který se zhostil tohoto nevděčného úkolu byl Armin Mohler. Jak podotknul německý historik Ernst Nolte, tento úkol byl naštěstí pro Mohlera jednodušší, protože byl původem ze země která zůstala během 2. světové války neutrální.

Armin Mohler se narodil 12. dubna 1920 ve švýcarské Basileji. Pracoval čtyři roky jako tajemník významného německého spisovatele Ernsta Jüngerera. Poté žil osm let v Paříži, kde psal o vývoji ve Francii pro různé německé noviny, včetně vlivného hamburského týdeníku Die Zeit.

V jeho skvělých pracech, včetně dvanácti knih, Dr. Mohler promlouval k miliónům Evropanů, kteří v rámci odporu k převládajícímu intelektuálně-politickému řádu hledali porozumění, ne-li přímo uvědomění intelektuálního dědictví evropské „staré pravice“.

Mohlerova reputace „mluvčího“ konzervativních intelektuálů a jako mostu mezi generacemi je založena z větší části na vlivu jeho detailní historické studie *Die Konservative Revolution in Deutschland 1918-1932* (Konzervativní revoluce v Německu 1918-1932). Kniha vychází z jeho doktorské disertační práce na basilejské univerzitě. Poprvé byla publikována v roce 1950, poté pak vyšly revidované edice v roce 1972 a 1989. 1

V této studii Mohler prohlašoval, že německá tradice *Reich* (Říše) v *Mitteleuropa* (střední Evropě) spojuje dvě důležité, avšak protichůdné koncepce. Jedna vidí oblast střední Evropy jako různorodé a decentralizované společenství kulturně a politicky odlišných národů a národností. Druhá, téměř mýtická představa, zdůrazňuje kulturní a duchovní jednotu *Reich* a *Mitteleuropa*.

Hlavní proud radikálního, nebo revolučně konzervativního myšlení je vyjádřen tak různorodými osobami jako např. ruským spisovatelem Fjodorem Michajlovičem Dostojevským, italským sociologem Vilfredem Paretem, americkým básníkem a společenským kritikem Ezrou Poundem, americkým sociologem Thorsteinem Veblenem a anglickým spisovatelem Gilbertem Keithem Chestertonem. 2 Toto intelektuální hnutí vzniklo na konci 19. století a největší rozkvět zažívalo zejména v letech 1920-1930. Občas také nazývané „organickou revolucí,“ toto hnutí usilovalo o záchranu historického odkazu a dědictví západo- a středoevropské kultury a zároveň o uchování „co největší [kulturní a národní] různorodosti na co nejmenším prostoru.“ 3 V Německu hrála ve dvacátých letech důležitou roli v tomto celoevropském fenoménu společnost Thule (*Thule-Gesellschaft*), jako určitý salón radikálně konzervativních intelektuálních myšlenek. Kladla důraz na ideu *völkisch* (lidového nebo nacionalistického) pluralismu, podtrhujíc jedinečné zdroje a přesto však společné kořeny evropské kultury, vyčleňujíc ji zvláště od ostatních oblastí a geopolitických uskupení na celém světě. 4

Podle Mohlerova názoru byla dvanáctiletá existence Třetí říše (1933-1945) dočasnou úchylkou od tradičního konzervativního myšlení. Ve tuto dobu byla konzervativní revoluce „pokladnicí ze které nacionální socialismus [vytáhoval] svoje ideologické zbraně.“ 5 Fašismus v Itálii a nacionální socialismus v Německu byly podle Mohlerova soudu příklady „zneužití“ klíčových teoretických principů revolučně konzervativních myšlenek. Zatímco některé hlavní osobnosti, jako někdejší Hitlerův kolega Otto Strasser, volily po roce 1933 emigraci z Německa, ti kteří se rozhodli zůstat podle Mohlera, „doufali v přeměnu nacionálního socialismu zevnitř, nebo proměnu sebe v předvoj druhé revoluce.“ 6

Po vydání jeho knihy o konzervativní revoluci v roce 1950 Mohler začal zkoumat tak rozdílná témata jako například Charles de Gaulla a Pátou republiku ve Francii, 7 nebo Technokratické hnutí v období velké hospodářské krize ve Spojených státech. 8 V roce 1964 byl Mohler jmenován ředitelem prestižní nadace Carla Friedricha von Siemense (Carl Friedrich von Siemens Stiftung), čelního institutu na podporu akademického výzkumu a bádání v Německu.

V roce 1967 začal přednášet politickou vědu v rámci několikaleté stáže na univerzitě v rakouském Innsbrucku. Ve stejný rok udělil Konrad Adenauer Mohlerovi za jeho publikační činnost vůbec první Adenauerovu cenu.

Během sedmdesátých a osmdesátých let byl Mohler častým přispěvatelem do akademického časopisu Criticon, jehož vydavatel Caspar von Schrenck-Notzing byl blízkým přítelem Mohlera a hlavním propagátorem jeho díla. V roce 1985 vydal Mohler sborník k 25. výročí nadace Siemens. Sborník obsahoval příspěvky z díla Oswalda Spenglera, Carla Schmitta, Konrada Lorenze, Hellmuta Diwalda, H.J. Eysencka a Juliana Freunda.

Rok co rok se politikové, učitelé a většina masmédií věnují připomínání důležité „kolektivní odpovědnosti“ Němců, aby odčinili jejich „tíživou“ minulost. Tato zdánlivě nekonečná kampaň se téměř stala národní posedlostí. Podle Mohlerova názoru to vše vytvořilo v Německu určitý druh národní neurózy.

Mohler se ve svém psaní obsáhle věnoval jednomu specificky německému fenoménu, známému jako „vyrovnání s minulostí“ nebo „překonání minulosti“ („*Vergangenheitsbewältigung*“). S tímto vysoce emocionálním tématem se Mohler vypořádal v knize poprvé vydané v roce 1968 a příznačně pojmenované *Vergangenheitsbewältigung*. Později byla znovuvydána v revidované edici v roce 1980. 9 O dva roky později se začal věnovat tématu německé identity. 10

V roce 1989 se Mohler opět odvážně pustil do problematiky obtížného německého vyrovnávání s dědictvím Třetí říše v díle, které patří mezi jeho nejprovokativnější, v knize *Der Nasenring*. 11

Se znovusjednocením Německa v roce 1989, kolapsem sovětského bloku, koncem studenoválečného soupeření mezi Spojenými státy a Sovětským svazem a stažením amerických a sovětských vojenských sil z Evropy, nevyhnutelně vyvstal signál k přezkoumání závažných problémů týkajících se německé identity a úlohy Německa v Evropě. Rovněž to byl impuls pro nové zamyšlení nad tím, jak konkrétně by se Němci měli vypořádat s tíživým dědictvím Třetí říše a druhé světové války.

Mění se společensko-politická realita v Německu, Evropě a ve světě dala nový význam názorům, které rozvíjel a pěstoval Armin Mohler a okruh jeho stejně smýšlejících „revolučních konzervativců.“

Poznámky

1) Mohlerovo nejvýznamější dílo *Die Konservative Revolution in Deutschland 1918-1932* bylo poprvé vydáno v roce 1950 nakladatelstvím Friedrich Vorwerk Verlag ve Stuttgartu. Druhé (1972) a třetí (1989) vydání vyšlo v Darmstadtu. Třetí, revidované vydání bylo vydáno jako dvoudílná publikace (715 stran), s novou přílohou.

2) Viz například: Ezra Pound, *Impact: Essays on Ignorance and the Decline of American Civilization* (Chicago: H. Regnery, 1960); Thorstein Veblen, *The Theory of the Leisure Class*,

1899 (česky: *Teorie zahálčivé třídy*, Praha, Sociologické nakladatelství, 1999).

3) Citát pochází z článku Milana Kundery, „*A Kidnapped West or Culture Bows Out*“, *Granta*, 11 (1984) [Hlavním tématem tohoto čísla byl Milan Kundera, výtisk lze objednat **na stránkách Granta.com** – pozn. překladatel]. Ve své vlivné práci *Mitteleuropa*, poprvé publikované v roce 1915, popularizoval Friedrich Naumann koncept středoevropského společenství národů, kterému by dominovalo Německo, nezávislé na ruské nebo britské hegemonii. Naumann byl liberální německý politik a evangelický teolog, který usiloval o získání podpory dělnické třídy pomocí programu kombinujícího křesťanský socialismus a silnou centrální vládu.

4) Jak zdůraznil jeden německý intelektuál, „*Obnova Mitteleuropa je především protest proti rozdělení kontinentu, proti hegemonii Američanů a Rusů, proti totalitarismu ideologií.*“ Peter Bender, „*Mitteleuropa – Mode, Modell oder Motiv?*“, *Die Neue Gesellschaft / Frankfurter Hefte*, 34 (duben 1987), str. 297. Souhrnný přehled diskuse nad kontroverzí konceptu Mitteleuropa viz Hans-Georg Betz, „*Mitteleuropa and Post-Modern European Identity*“, v *The New German Critique*, jaro/léto 1990, č. 50, strana 173-192.

5) Mohler, *Die Konservative Revolution* (třetí vydání, Darmstadt, 1989), str. 13.

6) Mohler, *Die Konservative Revolution* (třetí vydání, Darmstadt, 1989), str. 6.

7) Armin Mohler, *Die fünfte Republik: Was steht hinter de Gaulle?* Mnichov, Piper, 1963.

8) Technokratické hnutí (*Technocracy movement*) vzniklo ve Spojených státech a bylo aktivní především v třicátých letech. Kladlo důraz na technické inovace jako základ pro organizaci společnosti. Mimo jiné zastávalo názor, že společensko-ekonomická problematika je příliš komplikovaná na to, aby byla pochopena a řízena politiky. Namísto toho by podle technokratů měla být společnost vedena vyškolenými odborníky, zejména inženýry a vědci. Odmítalo marxistickou teorii „třídního boje“ a usilovalo o jednotu mezi dělníky, obzvláště v průmyslovém středu (heartland) Spojených států. Většina popularity technokratického hnutí plynula z všeobecného hlubokého zklamání nad evidentním selháním společensko-politického řádu během mezinárodní hospodářské krize známé jako Velká hospodářská krize (Great Depression) v letech 1930-1940. Viz Armin Mohler, „*Howard Scott und die ‚Technocracy‘: Zur Geschichte der technokratischen Bewegung, II*“, *Standorte in Zeitstrom*, Athenäum Verlag, 1974.

9) Armin Mohler, *Vergangenheits bewältigung*, první vydání: Seewald, 1968. Druhé, revidované vydání: Krefeld, Sinus Verlag, 1968. Třetí vydání Sinus Verlag, 1980. Mohler tuto knihu věnoval Hellmutu Diwaldovi.

10) Caspar von Schrenck-Notzing a Armin Mohler, *Deutsche Identität*, Krefeld, Sinus Verlag, 1982. Tato kniha přináší názory několika veedoucích osobností konzervativního hnutí na obnovu německé národní identity. Viz také kniha Caspar von Schrenck-Notzinga, *Charakterwäsche: Die Politik der amerikanischen Umerziehung in Deutschland* (Praní charakterů: americká politika reedukace v Německu). Kniha poprvé vyšla v roce 1965, znovuvydána 1993 v rozsahu 336 stran.

11) Armin Mohler, *Der Nasenring: Im Dickicht der Vergangenheits bewältigung*. Essen: Heitz & Höffkes, 1989. Revidované a rozšířené vydání vyšlo v roce 1991 u Verlag Langen Müller v Mnichově.

Článek je úvodem k rozhovoru prof. Iana B. Warrena s Arminem Mohlerem, který vyšel v časopise *The Journal of Historical Review* č. 5/1994. Z důvodu rozsahu bude rozhovor publikován separátně.